

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีขั้นตอนโดยสรุปดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1) ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 854 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับจังหวัด และอำเภอ ที่สังกัดกรมการส่งเสริมการเกษตร กรมป่าไม้ กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และกรมการศึกษานอกโรงเรียน รวม 63 คน

- 1.2 กลุ่มผู้นำท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 8 อำเภอ 2

กิ่งอำเภอ รวม 791 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธี คัดเลือก จำนวน 5 อำเภอซึ่งเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ป่าไม้ และมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ได้แก่ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางคล้า อำเภอแปลงยาว อำเภอพนมสารคาม และอำเภอสนมชัยเขต รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 358 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ เกษตรจังหวัด ป่าไม้จังหวัด ปลัดจังหวัด พัฒนาการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออก โรงเรียนจังหวัด เกษตรอำเภอ ป่าไม้อำเภอ ปลัดอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ และผู้ประสานงานการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ รวม 35 คน

2.2 กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน รวม 323 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบกำหนดคำตอบให้ (Check List) และแบบให้เติมคำ

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการ การศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) และในตอนท้ายของแนวทางแต่ละขั้นตอนจะเป็น คำถามปลายเปิด (Open-ended) เพื่อสอบถามแนวทางอื่น ๆ เพิ่มเติม

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและอำเภอ จำนวน 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางคล้า และอำเภอแปลงยาว ยกเว้นอำเภอพนมสารคาม และอำเภอสนมชัยเขต ผู้ประสานงานการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอทั้ง 2 อำเภอ เป็นผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นของอำเภอแปลงยาว ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประชุมสภาตำบลและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยอ่านข้อคำถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบตามความคิดเห็นของตนเอง นอกจากนี้ อำเภอบ้านโพธิ์ และอำเภอบางคล้า พัฒนาการตำบลเป็นผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับอำเภอพนมสารคาม และอำเภอสนมชัยเขต ครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนประจำตำบลเป็นผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้นำท้องถิ่นในครั้งนี้ โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ในการประชุมสภาตำบลและในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา และมีความสมบูรณ์ของกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 35 ชุด ร้อยละ 100.00 และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 277 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 85.70 ของจำนวน 323 ชุด

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Science/personal computer) ดังนี้

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

5.2 ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษาครอบครัวโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

5.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษาครอบครัวโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t-test ที่นัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

5.4 สำหรับคำถามปลายเปิดผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอในรูปแบบบรรยายสรุป

5.5 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพการจัดโครงการการศึกษาครอบครัวโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในปัจจุบันตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบการบรรยายสรุป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้โดยแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยเรื่องสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 98.1 เป็นเพศชาย และร้อยละ 1.9 เป็นเพศหญิง
2. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 42.3 มีอายุ 46-59 ปี รองลงมา ร้อยละ 25.0 อายุ 41-45 ปี

3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับอำเภอ ร้อยละ 82.9 และเจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับจังหวัด 17.1 ส่วนผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 85.2 เป็นผู้ใหญบ้าน และร้อยละ 14.8 เป็นกำนัน
4. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นร้อยละ 65.0 มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 1-5 ปี รองลงมา ร้อยละ 21.8 มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 6-10 ปี
5. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 63.5 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 16.3 มีระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
6. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 100.0 ไม่มีอาชีพรอง ส่วนผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 55.6 มีอาชีพรองคือทำนา รองลงมา ร้อยละ 37.2, 34.7 และ 21.7 ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ และค้าขาย
7. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 79.5 ไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ ร้อยละ 20.5 เคยผ่านการอบรมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
8. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 94.9 เคยได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานอื่นหรือสื่ออย่างอื่น และร้อยละ 5.1 ไม่เคยได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานอื่นหรือสื่ออย่างอื่น
9. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 81.1 ได้รับรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากโทรทัศน์ รองลงมา ร้อยละ 63.5, 57.4, 56.4 และ 49.7 จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ เอกสารทางราชการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
10. เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 77.2 ไม่เคยจัดกิจกรรมหรือโครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และร้อยละ 22.8 เคยจัดกิจกรรม หรือโครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 2 ผลการวิจัยความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับ
แนวทางการจัดโครงการการศึกษาอนุรักษ์ระบบโรงเรียนเรื่องการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน (S.D. = 0.06) ในระดับมาก กับแนวทางการจัดโครงการการศึกษาอนุรักษ์ระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในชั้นการวางแผน ($\bar{X} = 2.44$) และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ

ผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันในระดับมาก (S.D. = 0.18 และ 0.06) กับขึ้นการดำเนินงานตามแผน และขึ้นติดตามประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ ขึ้นการดำเนินงานตามแผน ($\bar{X} = 2.81$)

เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันทุกด้าน (S.D. = 0.05 ถึง 0.47) ในระดับมากกับแนวทางการจัดการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในขึ้นการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ ด้านการวางแผนติดตามประเมินผล ($\bar{X} = 2.89$) และเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยทุกด้านในระดับมากกับขึ้นการดำเนินงานตามแผน และขึ้นการติดตามประเมินผล ($\bar{X} = 2.66$ ถึง 2.85) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.85$)

เมื่อพิจารณาแนวทางการจัดการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นรายชื่อของแต่ละด้านโดยละเอียดแล้ว ปรากฏผลดังนี้

1) ขึ้นการวางแผน

1.1 ด้านการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.37$ ถึง 2.71) ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ($\bar{X} = 2.86, 2.83$)

1.2 ด้านการประเมินความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยทุกข้อในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.21$ ถึง 2.31) ทั้งนี้ วิธีการสำรวจความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ การสัมภาษณ์ ($\bar{X} = 2.46$)

1.3 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการโครงการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$)

1.4 ด้านการรวบรวม และเลือกทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยในระดับปานกลางและมาก ($\bar{X} = 2.22$ ถึง 2.80)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ มีการเตรียมสื่ออุปกรณ์เพื่อใช้ในโครงการฝึกอบรมไว้ล่วงหน้า ($\bar{X} = 2.80$) และเป็นสิ่งที่สังเกตว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยในระดับปานกลางกับการประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในระดับจังหวัดหรืออำเภอ ($\bar{X} = 2.22$) นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความคิดเห็นว่าควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านงบประมาณ ด้านวิทยากร ด้านสถานที่ ด้านวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ในการฝึกอบรม ด้านพันธุ์ไม้/กล้าไม้ และด้านปุ๋ย

1.5 ด้านการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$)

1.6 ด้านการวางแผนติดตามประเมินผล เจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.89$)

2) ขั้นการดำเนินงานตามแผน

2.1 ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.83$ ถึง 2.87)

2.2 ด้านเนื้อหาหรือข้อความรู้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.75$ ถึง 2.95)

2.3 ด้านวิธีการ และสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.45$ ถึง 2.92) ทั้งนี้ วิธีการให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ ระดมพลังสมอง (การรวมกลุ่มแก้ปัญหา) ($\bar{X} = 2.87$), วิธีการที่ผู้เข้าร่วมโครงการจะนำความรู้ไปถ่ายทอดให้ประชาชนในชุมชนของตน พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ การพูดสอดแทรกในการประชุมในวาระต่าง ๆ เช่น การประชุมชาวบ้าน ($\bar{X} = 2.91$) และสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ เทปวีดีโอ/ภาพยนตร์ ($\bar{X} = 2.88$)

3) ขั้นติดตามประเมินผล

3.1 ด้านการติดตามประเมินผล เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น

เห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.44$ ถึง 2.88) ทั้งนี้ การกำหนดกลุ่มบุคคลในการทำหน้าที่ประเมินผลโครงการ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ ทั้งผู้จัดโครงการและผู้เข้าร่วมโครงการ ($\bar{X} = 2.95$)

3.2 ด้านการทบทวนและปรับปรุงแผนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.73$)

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.60$ และ 2.71) ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมต่อเนื่องให้แก่ผู้ผ่านโครงการ พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ การจัดประกวดอนุรักษ์ทรัพยากรตัวอย่าง ($\bar{X} = 2.83$)

3.4 ด้านการรายงานผล เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยทุกข้อในระดับมาก ($\bar{X} = 2.65$ และ 2.73)

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น
ในชั้นการดำเนินงานตามแผน และชั้นติดตามประเมินผล ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งชั้นการดำเนินงานตามแผน และชั้นการติดตามประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของแต่ละชั้นตอนพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการทั้ง 2 ชั้นตอนทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นในชั้นการดำเนินงานตามแผน และชั้นการติดตามประเมินผล เป็นรายชื่อของแต่ละด้านโดยละเอียดแล้วปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1) ขั้นการดำเนินงานตามแผน

1.1 ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ รวม 4 ข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ

1.2 ด้านเนื้อหาหรือข้อความรู้ รวม 4 ข้อพบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ

1.3 ด้านวิธีการและสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้รวม 5 ข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ การให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ฝึกปฏิบัติจริง ทั้งนี้วิธีการให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 2 ข้อคือ ระดมพลังสมอง (การรวมกลุ่มแก้ปัญหา) และการจัดนิทรรศการ

2) ขั้นการติดตามประเมินผล

2.1 ด้านการติดตามประเมินผล รวม 9 ข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 4 ข้อ คือ การกำหนดกลุ่มบุคคลทำหน้าที่ประเมินผลโครงการ, การติดตามว่าผู้ผ่านโครงการสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนของตนเองได้หรือไม่, เมื่อเสร็จสิ้นโครงการฝึกอบรมไปสักระยะหนึ่งมีการจัดประชุมผู้ผ่านโครงการว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการนำความรู้ไปเผยแพร่อย่างไรบ้าง และเมื่อจัดประชุมผู้ผ่านโครงการว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการนำความรู้ไปเผยแพร่อย่างไรแล้วมีการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งนี้ การกำหนดกลุ่มบุคคลทำหน้าที่ประเมินผลโครงการ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อคือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้จัดโครงการ

2.2 ด้านการทบทวนและปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวม 1 ข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง รวม 2 ข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ

ทั้งนี้ กิจกรรมต่อเนื่องที่จัดให้แก่ผู้ผ่านโครงการพบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 3 ข้อ คือ ส่งจดหมายข่าวให้แก่ผู้ผ่านโครงการโดยตรง, จัดทัวร์เกษตรธรรมชาติ, และการประกวดนักร้องรักษาป่าไม้ตัวอย่าง

2.4 ด้านการรายงานผล รวม 2 ข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทุกข้อ

ตอนที่ 4 ผลสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น จากคำถามปลายเปิดในตอนท้ายของแต่ละขั้นตอน ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1) ขั้นการวางแผน เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในขั้นการวางแผน พบสรุปได้ดังนี้

(1) ควรมีการวางแผนแต่เนิ่น ๆ โดยคำนึงถึงความพร้อมในด้านบุคลากร ผู้เข้าร่วมโครงการ(กลุ่มเป้าหมาย) วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลา และสถานที่ด้วย

(2) การวางแผนควรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ให้มากที่สุดและจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่อง

(3) กลุ่มเป้าหมายที่ควรเน้น ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในป่า, ประชาชนที่อยู่ใกล้ป่า, ผู้นำชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ, ประชาชนที่สนใจ, ตำรวจ, เจ้าของโรงเลื่อย, ผู้ประกอบการธุรกิจไม้แปรรูป, และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบางกลุ่ม

2) ขั้นการดำเนินงานตามแผน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในขั้นการดำเนินงานตามแผน พบสรุปได้ดังนี้

(1) ควรเน้นการดำเนินงานให้เป็นรูปธรรมมากที่สุดโดยฝึกปฏิบัติจริง ศึกษาสภาพปัญหาที่แท้จริงและสามารถแก้ปัญหาได้ และควรดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง

(2) ก่อนจัดโครงการควรบอกกล่าวแก่กลุ่มเป้าหมายล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 60 วัน หรือจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจในระดับพื้นฐานแล้วแจกคู่มือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำความเข้าใจล่วงหน้า

(3) ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควร

จัดทำเอกสารแจก ออกเสียงตามสายของเทศบาล/สุขาภิบาล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดหน่วยประชาสัมพันธ์ เคลื่อนที่ไปพบประชาชนในพื้นที่

3) ขั้นการติดตามประเมินผล เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในขั้นการติดตามประเมินผล พอสรุปได้ดังนี้

(1) การติดตามประเมินผลโครงการควรกระทำอย่างต่อเนื่อง จริงจังและสม่ำเสมอ

(2) ควรจัดทำเอกสารเป็นรูปเล่ม หรือแบบฟอร์มในการประเมินผลโครงการให้ครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์การจัดโครงการ และให้ผู้ผ่านโครงการของทุก ๆ หมู่บ้าน

(3) ควรจัดกิจกรรมต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เช่น ปลูกป่าทดแทน จัดประกวดคำขวัญและการอนุรักษ์ดีเด่น แจกเอกสารให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และจัดรณรงค์การรักษาธรรมชาติและป่าไม้แก่เยาวชน เป็นต้น

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นยังให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมพอสรุปได้ดังนี้

(1) จัดอบรมสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบางกลุ่ม

(2) กรมการปกครอง ควรร่วมมือกับกรมป่าไม้อย่างจริงจังในการจัดฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนทั่วประเทศอย่างจริงจัง โดยอาจจัดทำในรูปของคณะทำงาน และจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการนี้ โดยเฉพาะ

(3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า และเน้นหนักในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น การประชาสัมพันธ์อาจจัดทำในรูปแบบการจัดทำป้ายแสดงในที่ชุมชนต่าง ๆ เช่น วัด ร้านค้าโรงเรียน ศาลาประชาคม และเจ้าหน้าที่ร่วมประชุมและชี้แจงกับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

(4) ควรมีการเวนคืนที่สาธารณะประโยชน์ เพื่อปลูกป่าและเป็นการขจัดการนำที่ดินไปขายแก่งกำไร

(5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของการจัดฝึกอบรม ควรกำหนดบุคคลทำหน้าที่โดยเฉพาะเพื่อจะได้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในทุกโอกาส

(6) ปรับกฎหมายหรือตรากฎหมายให้รัดกุมและกำหนดบทลงโทษอย่างหนักและจริงจัง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญหลายประการที่ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จากผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อาจเนื่องมาจากเป็นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทซึ่งต้องทำงานในพื้นที่ที่ทุรกันดารและบางครั้งต้องปฏิบัติงานในเวลากลางคืนและอาจเกิดอันตรายต่อเพศหญิงได้ มีอายุ 46-59 ปี มีตำแหน่งระดับอำเภอ และมีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง 1-5 ปี ซึ่งส่วนมากการที่จะดำรงตำแหน่งในระดับอำเภอ ซึ่งเป็นตำแหน่งการบริหารงาน ตลอดจน มีกฎระเบียบกำหนดไว้เกี่ยวกับคุณสมบัติของที่จะเข้าสู่ตำแหน่งดังกล่าว สำหรับระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นการศึกษาระดับสูงมีความจำเป็นสำหรับตำแหน่งผู้บริหาร ต้องมีการตัดสินใจ วิเคราะห์ สังการ การศึกษาจึงมีส่วนช่วยให้เกิดข้อผิดพลาดทางด้านการบริหาร และการปฏิบัติภารกิจด้านน้อยลง และปัจจุบันหัวหน้าส่วนราชการและข้าราชการทั่วไปกำลังตื่นตัวในด้านการพัฒนาตนเองด้วยการพัฒนาระดับการศึกษาของตน โดยจะสังเกตได้จากการสมัครเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ และภาคพิเศษของวิทยาลัยครูต่าง ๆ สำหรับอาชีพรองเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่มีอาชีพรองทุกคน สำหรับการไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเพียงพอ และอาจจะไม่มีจิตสำนึกในการที่จะเผยแพร่ข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมศักดิ์ สุริยะเจริญ (2533) ได้ศึกษาเรื่องความตระหนักของปลัดอำเภอเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ปลัดอำเภอส่วนใหญ่ไม่เคยอบรมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และส่งผลให้มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปน้อยสำหรับการเคยรับรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร

ป่าไม้จากหน่วยงานอื่นหรือสื่ออย่างอื่นพบว่า ปลัดอำเภอรับรู้เรื่องการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้จากสื่อโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามาก
และเป็นยุคของข่าวสารข้อมูล จึงทำให้มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ทางสื่อมวลชนมากขึ้น สำหรับการไม่เคยจัดกิจกรรม/โครงการ
เผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ
สมศักดิ์ สุริยะเจริญ (2533) ได้ศึกษาเรื่อง ความตระหนักของปลัดอำเภอ
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ กมลวัลย์ อุดะเดช (2532) ได้ศึกษา
เรื่อง การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบท
สำหรับพัฒนากร พบว่าปลัดอำเภอและพัฒนากรส่วนใหญ่ไม่เคยจัดกิจกรรม/โครงการ
เผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรง เพียงแต่มีส่วนร่วมเท่านั้น
เช่น ร่วมในโครงการปลูกป่าไม้ และเป็นวิทยากร เป็นต้น

1.2 กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จากผลการวิจัยพบว่าผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่
เป็นเพศชาย และมีอายุระหว่าง 46-59 ปี อาจจะเป็นเพราะว่าเป็นตำแหน่งทาง
การเมืองการปกครอง ซึ่งเพศชายจะให้ความสนใจที่จะดำรงตำแหน่งนี้มากกว่า
เพศหญิงโดยเฉพาะเพศชายมีความเข้มแข็งและมีลักษณะเป็นผู้นำ และเป็นตำแหน่ง
ที่ยังไม่มีภรรยาเบียดที่จะต้องมีการเกษียณอายุราชการ นอกจากลาออกหรือตาย
สำหรับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน มี
ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 1 - 5 ปีเป็นส่วนใหญ่สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา
อาจจะไม่มีผลต่อการทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
เนื่องจากการปฏิบัติงานส่วนมากจะเป็นการรับนโยบายมากกว่า สำหรับอาชีพรอง
คือ ทำนา ซึ่งผู้นำท้องถิ่นจำเป็นที่จะมีอาชีพรองเนื่องจากค่าตอบแทนจากตำแหน่ง
กำนันผู้ใหญ่บ้านน้อย ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูงมากในปัจจุบันและอาจจะมีผลต่อ
การทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพราะอาชีพทาง
การเกษตรจำเป็นต้องตัดไม้ทำลายป่า สำหรับการไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้อาจจะส่งผลให้ไม่สามารถไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนในชุมชนของตนเองได้สำหรับการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานอื่นหรือสื่ออย่างอื่น คือโทรทัศน์จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน
ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากและผู้นำท้องถิ่นของจังหวัด
ฉะเชิงเทราเป็นผู้มีรายได้เพียงพอที่จะจัดหาโทรทัศน์มาใช้ในครัวเรือน สำหรับ
การไม่เคยจัดกิจกรรม/โครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ผู้ตอบแบบสอบถามเคยจัดกิจกรรมหรือโครงการในลักษณะมีส่วนร่วมหรือประชาสัมพันธ์

ให้กับหน่วยงานของรัฐมากกว่าที่จะเคยจัดโครงการโดยตรง

2) ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากผลการวิจัย พบว่าโดยภาพรวมแล้วเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันทุกขั้นตอนในระดับมาก กับแนวทางการจัดโครงการที่ผู้วิจัยนำเสนอทั้งในขั้นการวางแผน ขั้นการดำเนินงานตามแผนและขั้นการติดตามประเมินผล และผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันระดับมากกับแนวทางการจัดโครงการที่ผู้วิจัยนำเสนอทุกขั้นตอน ทั้งขั้นการดำเนินงานตามแผน และขั้นการติดตามประเมินผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของลาวัลย์ กุลจนิรักษ์ (2528) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานของคณะกรรมการโครงการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่ พบว่า คณะกรรมการฝึกอบรมให้ความสำคัญต่อการเตรียมแผนงานเป็นอย่างมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิชรินทร์ พิพัฒนศรีสวัสดิ์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนด้านอาชีพสำหรับสตรี พบว่า เจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดเห็นด้วยในระดับมาก กับแนวทางการวางแผน แนวทางการดำเนินงานตามแผน แนวทางการประเมินผลและแนวทางการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นแต่ละแนวทางการจัดโครงการแล้ว พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดกับแนวทางการจัดโครงการในขั้นการดำเนินงานตามแผน ($\bar{X} = 2.81$) แสดงว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเน้นและให้ความสำคัญกับแนวทางการจัดโครงการในขั้นการดำเนินงานตามแผนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิชรินทร์ พิพัฒนศรีสวัสดิ์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนด้านอาชีพสำหรับสตรี พบว่า เจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดเห็นด้วยกับ แนวทางการดำเนินงานตามแผนในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.86$)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่น เห็นด้วยในระดับมากกับแนวทางการจัดโครงการดังกล่าวทั้ง 3 ขั้นตอน ย่อมสรุปได้ว่าแนวทางการจัดโครงการทุกขั้นตอนอาจนำไปปฏิบัติการในการจัดโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนได้ เพื่อให้สามารถจัดโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้ เนื่องจากแนวทางดังกล่าวที่ผู้วิจัยนำเสนอสอดคล้องกับหลักการจัดโครงการศึกษาในระบบโรงเรียน กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา และหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เมื่อพิจารณาแนวทางการจัดโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยละเอียดแต่ละแนวทางพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เห็นด้วยกับแนวทางการจัดโครงการดังกล่าวในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นขั้นการวางแผน ด้านการประเมินความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.26$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบูรณ์ ตันยะ (2524) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสรรพภาพด้านการสอนของครูประจำการระดับประถมศึกษา พบว่า หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมมักสร้างขึ้นจากความต้องการของผู้บริหารและหน่วยงานที่เป็นผู้ให้การฝึกอบรมมากกว่าที่จะมาจากปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงของครูประจำการและสอดคล้องกับผลการวิจัยของสนิท เจริญธรรม (2529) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพบว่า ขั้นตอนการหาความจำเป็น (Needs Assessment) และการประเมินเพื่อติดตามผล (Evaluation and Follow-up Study) ในการพัฒนาบุคลากรมีการปฏิบัติจริงน้อยมาก

แนวทางการจัดโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แต่ละขั้นตอนที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอให้เห็นชัดเจนในที่นี้มีดังต่อไปนี้

1. ขั้นการวางแผน

1.1 ด้านการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้ให้ความคิดเห็นด้วยในระดับมากที่สุดกับกลุ่มผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ($\bar{X} = 2.86$,

2.83) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ที่เน้นองค์กรประชาชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 ที่เน้น อบรมให้ผู้นำชุมชนเป็นเครือข่ายในการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ความสำคัญอันดับแรก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ, 2514 จารุงศ์ พลเดช, 2521 รักษณา กางการณ, 2528 และกรรณิกา ชมดี, 2529 (อ้างอิงในดารณี อุษตระกูล, 2532) พบว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นมากที่สุด มีความสนิทสนมคลุกคลีกับประชาชนในท้องถิ่น และประชาชนมีความรู้สึกว่กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนของตนเองมากกว่าจะเป็นตัวแทนของทางราชการ ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพ เชื่อฟังและยอมรับปฏิบัติตาม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ (2531) ได้ศึกษาเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านของตนเอง

1.2 ด้านการรวบรวมและเลือกทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้
เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ การเตรียมสื่ออุปกรณ์เพื่อใช้ในการอบรมไว้ให้พร้อมล่วงหน้าในระดับมากเป็นอันดับสูงสุด ($\bar{X} = 2.80$) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอินกอล, 1973 (อ้างอิงในอุ้นตา นพคุณ, 2527) เรื่องกระบวนการวางแผนการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ และพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับการประสานงานกับหน่วยงานอื่นในระดับจังหวัดหรืออำเภอในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.22$) เป็นที่น่าสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ค่อยให้ความสำคัญหรือมีการปฏิบัติในการประสานงานในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเบญจนาถ วัฒนประดิษฐ์ (2533) ได้ศึกษาเรื่องการประสานงานของ 5 กระทรวงหลัก ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่สตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าสาเหตุของปัญหาในการประสานงานที่สำคัญคือแต่ละหน่วยงานต่างคนต่างทำ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เห็นความสำคัญ แต่ละหน่วยงานมีแผนงานอยู่แล้ว และขาดข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเกษมา วรธรรม (2532) กล่าวว่าการต่างคนต่างทำทำให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อน ขาดการผนึกกำลังเพื่อให้บริการ เกื้อหนุนและสานต่อซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับหลุยส์ จำปาเทศ (2526) ที่กล่าวว่าการประสานงานจะไม่บรรลุผลได้เลย ถ้าตัวผู้ประสานงานไม่เห็นความสำคัญ

หรือจำเป็นของการประสานงานหรือการทำงานเป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของดิเรก ฤกษ์หรัาย และคณะ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานของประเทศไทย พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทของไทยมีหลายประการ ได้แก่ขาดเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาชนบท และขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทำให้โครงการในชนบทซ้ำซ้อนกันในพื้นที่เดียวกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวีระพันธ์ พิกเงิน (2527) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารระดับจังหวัดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามรูปแบบของการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานในเขตพื้นที่ยากจน พบว่าทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทหรือการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาชนบทควรจะได้มีการประสานงานกัน

2. ขั้นการดำเนินงานตามแผน

2.1 ด้านวิธีการ และสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้
ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจ 4 ข้อดังนี้

2.1.1 การที่จะทำให้ประชาชนไม่ตัดไม้ทำลายป่า ต้องให้ความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 2.91$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวราพร สิงคารวานิช (2527) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านประชากรศึกษาของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่านการอบรมจากโครงการประชากรศึกษาในภาคเกษตรกรรม พบว่า งานเผยแพร่ประชากรศึกษาในภาคเกษตรกรรมควรปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการให้ความรู้อย่างต่อเนื่องจะสามารถปลูกฝังจิตสำนึกในการรับผิดชอบแก้ไขปัญหาดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดี

2.1.2 วิธีการให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดกับการระดมพลังสมอง (การรวมกลุ่มแก้ปัญหา) ($\bar{X} = 2.87$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริพงษ์ โทหนองตอ (2532) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สำหรับกำนันและผู้ใหญ่บ้านโดยให้ข้อเสนอแนะว่า วิธีการให้ความรู้แก่กำนันผู้ใหญ่บ้านควรใช้เทคนิควิธีการที่กำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสามารถและคุ้นเคย ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ได้แก่ การระดมความคิดและสอดคล้องกับผลการวิจัยของกมลวัลย์ อุตะเดช (2532) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบท

สำหรับพัฒนากร พบว่า วิธีการที่พัฒนากรต้องการให้ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ การระดมพลังสมอง

2.1.3 วิธีการที่ผู้เข้าร่วมโครงการจะนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนของตน พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุด กับการให้ความรู้โดยวิธีพูด สอดแทรกในการประชุมในวาระต่าง ๆ ($\bar{X} = 2.91$) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2527) ที่ได้เสนอแนะว่าวิธีการการเรียนการสอนการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนควรสอดแทรกในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หลักการพัฒนาชุมชนและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดารณี อ้อยตระกูล (2532) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้และความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมภู่ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการให้ความรู้เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนจะ ได้ผลดียิ่งขึ้นหากดำเนินการสอดแทรกความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนและในด้าน เศรษฐกิจ

2.1.4 สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดกับการใช้วีดิโอเทป/ภาพยนตร์ ($\bar{X} = 2.88$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรารภ แก้วเศษ (2528) ได้ศึกษาเรื่องการเสนอรูปแบบการจัดฝึกอบรมครูระดับประถมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์นกน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พบว่า สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ ภาพยนตร์ เอกสารประกอบการฝึกอบรม สไลด์ เป็นต้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมหมาย สร้อยนาคพงษ์ (2530) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการให้สิ่งแวดล้อมศึกษา เรื่องปัญหาของฝุ่นละอองที่เกิดจากกระบวนการสีข้าวในโรงสีข้าวแก่เกษตรกรโรงสีข้าวในจังหวัดสุรินทร์พบว่า สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ วีดิโอเทป ภาพยนตร์ แผ่นใส สไลด์ รูปภาพ เป็นต้น และสอดคล้องกับกรมป่าไม้ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เช่น फिल्मภาพยนตร์/โทรทัศน์ สปอทข่าวและวิทยุ เป็นสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ และจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวและสนใจ ต้องการที่จะรับรู้และค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมให้มากขึ้นในโครงการปลูกไม้ใช้สอยชุมชน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพิตรา ผาผุย (2533) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพของหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้ และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสื่อที่ให้ความเข้าใจมากที่สุดคือ วีดิทัศน์ หรือวีดิโอเทป

3. ขั้นการติดตามประเมินผล

3.1 ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุด กับการติดตามผลผู้เข้าร่วมโครงการหลังจากผ่านโครงการไปแล้ว 3 เดือนหรือ 6 เดือน โดยการจัดประชุมเพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคในการนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ในชุมชน ($\bar{X} = 2.88$) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุรศักดิ์ หลาบมาลา (2530) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมนั้น เมื่อผ่านไประยะหนึ่งประมาณ 6-12 เดือน ผู้จัดโครงการฝึกอบรมควรมีโอกาสไปสังเกต สัมภาษณ์ หรือใช้แบบสอบถาม เพื่อหาข้อมูลมาปรับปรุงโครงการต่อไป และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2524) ก็ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้จัดโครงการฝึกอบรมว่าควรมีการประเมินผลในลักษณะการติดตามผล (Follow-up Study) เพื่อดูว่าเมื่อผู้เข้าร่วมโครงการแล้วได้กลับไปใช้สิ่งที่ฝึกอบรมมาน้อยเพียงใด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิวัฒน์ สมตน (2525) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการของเกษตรกรที่มีบทบาทของเกษตรกรตำบล และเกษตรกรผู้นำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้จัดโครงการฝึกอบรมควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของเกษตรกรผู้นำเป็นระยะ ๆ เพื่อทบทวนและปรับปรุงบทบาทของเกษตรกรผู้นำ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของประอร สุนทรวิภาค (2526) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การประเมินโครงการฝึกอบรมในประเทศไทย พบว่าการดำเนินการติดตามผลควรจะทำเป็นการภายหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 3 เดือน เพื่อให้ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมได้มีเวลาในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานสักระยะหนึ่งก่อน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรารภ แก้วเศษ (2528) ได้ศึกษาเรื่องการเสนอรูปแบบการจัดการฝึกอบรมครูระดับประถมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์ขนานน้ำในเขตหาล้าสัตว์ป่าทะเลน้อย พบว่า ในการประเมินผลการฝึกอบรม ควรได้มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องในช่วงของการฝึกอบรมและมีการติดตามผลหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้น โดยเว้นระยะ 1 ภาคเรียนเพื่อประเมินดูว่าผู้ผ่านการอบรมได้นำความรู้ไปใช้หรือเปล่า โดยใช้แบบสอบถาม

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นได้ให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุด กับการจัดประกวดนักอนุรักษ์ป่าไม้ดีเด่น ($\bar{X} = 2.83$) ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่ากิจกรรมต่อเนื่องประเภทนี้น่าจะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้งบประมาณมากและสามารถดำเนินการได้ กระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดีวิธีหนึ่ง และหน่วยงานราชการภาครัฐ/

เอกชนควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องให้แก่ผู้ผ่านโครงการเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงทนถาวรต่อไปในอนาคตซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้ที่ทั้งกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้เสนอแนะกิจกรรมต่อเนื่องที่ควรจัด

3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษาอบรมโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในชั้นการดำเนินงานตามแผน และชั้นการติดตามประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมแล้วเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้ง 2 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิชรินทร์ พิพัฒนศรีสวัสดิ์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาอบรมโรงเรียนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของระดับจังหวัดเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการจัดโครงการการศึกษาอบรมโรงเรียนด้านอาชีพสำหรับสตรี พบว่าเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาอบรมโรงเรียนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการนอกโรงเรียนด้านอาชีพสำหรับสตรีทั้ง 4 ด้านคือ แนวทางด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงานตามแผน ด้านการประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในการจัดโครงการและเข้าร่วมโครงการจัดการศึกษาอบรมโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก จึงทำให้ความคิดเห็นของทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ประกอบแนวทางการจัดโครงการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในครั้งนี้ล้วนสอดคล้องกับหลักการโครงการจัดการอบรมโรงเรียน กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา และหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแต่ละด้านของแนวทางการจัดโครงการดังกล่าว พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าทำให้การศึกษาแก่ผู้ผ่านโครงการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อกระตุ้น เน้นย้ำความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงทนถาวร

เมื่อพิจารณาแนวทางการจัดโครงการการศึกษาอบรมโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แต่ละขั้นตอนที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ขั้นการดำเนินงานตามแผน พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านวิธีการ และสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ โดยมีการให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ ฝึกปฏิบัติจริง เช่น การบำรุงรักษาต้นไม้ และจัดทำป้ายคำขวัญในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยแล้วพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ($\bar{X} = 2.91$) สูงกว่าผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.72$) แสดงว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐเน้นให้ ผู้นำท้องถิ่นได้ฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยชัยโรจน์ ธนสันติ (2535) ซึ่งได้ศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของกรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ จังหวัดอุบลราชธานีและได้ให้ข้อเสนอแนะว่า พัฒนาการความร่วมมือกับ เอกชนจัดอบรมแก่กรมการสภาตำบลโดยเน้นในเรื่องการปฏิบัติ และศึกษาดูงาน นอกสถานที่ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของกมลวัลย์ อุดะเดช (2532) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในชนบทสำหรับพัฒนากรพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมนี้เน้นการบรรยาย การอภิปราย การระดมพลังสมอง และฝึกปฏิบัติเป็นหลัก และเป็นที่น่าสนใจว่าค่าเฉลี่ยของ ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่ำกว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ อาจเนื่องมาจากผู้นำท้องถิ่น ส่วนมากมีอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ร้อยละ 55.6 จึงทำให้มีความรู้ใน เรื่องการบำรุงรักษาต้นไม้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว แต่ถึงอย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของ ความคิดเห็นของทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นก็แตกต่างกันในระดับมาก

2. ขั้นการติดตามประเมินผล พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ดังนี้

2.1 ด้านการติดตามประเมินผล

2.1.1 การติดตามว่าผู้ผ่านโครงการสามารถนำ ความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนของตนเองได้หรือไม่

2.1.2 เมื่อเสร็จสิ้นโครงการฝึกอบรมไปสักระยะหนึ่ง เช่น 3 หรือ 6 เดือน โดยจัดประชุมผู้ผ่านโครงการว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคในการ นำความรู้ไปเผยแพร่อย่างไรบ้าง

2.1.3 เมื่อจัดประชุมผู้ผ่านโครงการตามข้อ (2.1.2) แล้ว มีการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และอื่น ๆ เพิ่มเติม เมื่อ พิจารณาค่าเฉลี่ยทั้ง 3 ข้อแล้วพบว่าผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.88, 2.90$ และ 2.89) มากกว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ($\bar{X} = 2.71, 2.74$ และ 2.69) แสดงว่าผู้นำท้องถิ่น

มีความต้องการที่จะให้เจ้าหน้าที่ผู้จัดโครงการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อที่จะให้สามารถเป็นแกนนำในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเคยจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนน้อยมาก เพียงร้อยละ 17.1 และพบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่เคยดำเนินการในเรื่องดังกล่าวทั้ง 3 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสนิท เจริญธรรม (2529) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพบว่าการประเมินเพื่อติดตามผลในการพัฒนาบุคลากรมีการปฏิบัติจริงน้อยมาก และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ทั้งกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายให้ไว้ว่า ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรเน้นและให้ความสำคัญในกิจกรรมด้านนี้เป็นอย่างมาก จริงจังและต่อเนื่อง

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

2.2.1 การส่งจดหมายข่าวให้ผู้ผ่านโครงการ

โดยตรง, จัดทัวร์เกษตรธรรมชาติ และการจัดประกวดนกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตัวอย่าง เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยแล้วพบว่า ผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.46, 2.78$ และ 2.86) มากกว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ($\bar{X} = 2.26, 2.37$ และ 2.63)

2.2.2 การประเมินกิจกรรมต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยแล้วพบว่า ผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.64$) มากกว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ($\bar{X} = 2.39$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันที่ผู้วิจัยทำเสริมขึ้นมา พบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐซึ่งมีบทบาทในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ไม่เคยดำเนินการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง และประเมินผลกิจกรรมต่อเนื่องในเรื่องดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ทั้ง 2 กลุ่มให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง และการประเมินผลกิจกรรมต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรจะต้องจัดกิจกรรมต่อเนื่องและประเมินผลกิจกรรมต่อเนื่องที่ผู้วิจัยนำเสนอในครั้งนี เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงทนถาวร ซึ่งจะส่งผลการเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นด้วยในระดับมากกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้ง 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผน และขั้นตอนติดตามประเมินผล และผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 2 ขั้นตอนคือขั้นตอนการดำเนินงานตามแผน และขั้นตอนติดตามประเมินผล แสดงว่า แนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนและขั้นตอนติดตามประเมินผล ที่ผู้วิจัยนำเสนอหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาจจะนำไปปฏิบัติจริงได้ ซึ่งจะสามารถทำให้การจัดโครงการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จของโครงการมากที่สุด
2. แนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการวิจัยในครั้งนี้ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาจจะนำไปปรับใช้กับการจัดโครงการดังกล่าวสำหรับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน
3. แนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการวิจัยในครั้งนี้ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์/พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาจจะนำไปปรับใช้กับการจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จากการวิจัยพบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชนบทควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้มากยิ่งขึ้นทุกระดับ ทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และร่วมมือกันในลักษณะที่มุ่งงานในการจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยมีการแบ่งกิจกรรมอย่างชัดเจน และจัดสรรงบประมาณเพื่อกิจกรรมนี้โดยเฉพาะและควรจัดสอดคล้องควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมด้านอื่น ๆ ตามลักษณะงานที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้ปฏิบัติอยู่แต่เดิมในพื้นที่นั้น
5. จากการวิจัยพบว่า ในการจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรมีการใช้วิธีการให้ความรู้และสื่ออุปกรณ์ในการจัดโครงการดังกล่าวหลายประเภทผสมผสานกัน เพื่อไม่ให้เกิดบรรยากาศในการฝึกอบรมที่จำเจ ซ้ำซาก และเป็นภาระกระตุ้นให้อายากเรียนรู้ และควรใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีความคุ้นเคย และไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เช่น

ใช้วิธีการการบรรยาย, ระดมพลังสมอง, การอภิปราย และทัศนศึกษา เป็นต้น และใช้สื่ออุปกรณ์ เอกสารคู่มือการฝึกอบรม และเทปวิดีโอ/ภาพยนตร์ เป็นต้น

6. จากการวิจัยพบว่า ในการติดตามประเมินผลเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานที่จัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่ได้กระทำ ดังนั้น เมื่อหน่วยงานได้จัดโครงการเผยแพร่ความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายแล้ว สักระยะ เช่น 3 เดือน, 6 เดือน หรือ 1 ปี ควรจัดการประชุมสัมมนา เพื่อจะได้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการที่กลุ่มผ่านโครงการนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนของตน และมีการช่วยแก้ไข้ปัญหาให้การสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ ที่จำเป็น และให้ความรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติมแก่ผู้ผ่านโครงการทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานต่อไป และผู้ผ่านโครงการจะได้ไม่รู้สึกว่าคุณทอดทิ้ง มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน

7. จากการวิจัยพบว่า หน่วยงานที่จัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เมื่อจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายไปแล้ว ควรมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องต่าง ๆ เช่น การส่งจดหมายข่าว, จัดการประชุมร่วมนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตัวอย่าง เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้น และย้าให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่คงทนถาวร และเพื่อให้มีความสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้รับ ไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนของตนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

8. จากการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับอำเภอบางส่วนและผู้นำท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชั้นการวางแผน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐเคยจัดโครงการดังกล่าวจำนวนน้อยมาก ดังนั้น ควรมีการให้เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและผู้นำท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในชั้นการวางแผน เพื่อจะได้มีความรู้ ความสามารถในการวางแผนจัดโครงการได้ และเกิดความรู้สึก ผูกพันต่อโครงการจัดขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในภาคอื่น ๆ ที่มีสภาพปัญหาของการตัดไม้ทำลายป่าอย่างรุนแรง เพราะการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเพียงจังหวัดเดียว ผลการวิจัยจึงอยู่ในวงจำกัด

2. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการจัดโครงการ การศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน หรือ ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มอื่น ๆ

3. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดโครงการ การศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ของหน่วยงานเอกชนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

4. ควรมีการดำเนินการวิจัยในเชิงปฏิบัติการ ในรูปของการทดลอง รูปแบบการให้ความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หรือทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ เช่น การสร้างชุดการเรียนการสอน เรื่องการอนุรักษ์สำหรับ เยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน/ผู้นำท้องถิ่น/ประชาชนทั่วไป หรือมีการทดลอง จัดโครงการฝึกอบรมจริง เป็นต้น